

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ПУШКАР ТЕТЯНА АНДРІЇВНА

УДК 332.12:330.34

**ТЕРИТОРІАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Харківській національній академії міського господарства Міністерства освіти і науки України, м. Харків

Науковий керівник: доктор технічних наук, професор
Торкатюк Володимир Іванович,
Харківська національна академія міського господарства, м. Харків,
завідувач кафедри економіки будівництва

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Дубіщев Віктор Петрович,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава,
завідувач кафедри економічної теорії та регіональної економіки;

кандидат економічних наук

Бичков Олександр Петрович,
Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ,
начальник управління будівництва і інвестицій.

Захист відбудеться «_26_» _березня_2009 р. о «_13_» годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.089.01 Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61 002, м. Харків, вул. Революції, 12, в залі засідань Вченої ради (конференц-зал № 1).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківської національної академії міського господарства за адресою: 61 002, м. Харків, вул. Революції, 12.

Автореферат розісланий «_25_» _лютого_ 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
д.е.н., професор

Момот Т.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення України як самостійної держави істотно змінило умови, в яких функціонує будівельний комплекс. Зростаюча кількість проблем робить неможливим використання усіх існуючих потужностей і знижує ефективність його функціонування. На темпах капітального будівництва значно відбивається обмеженість бюджетних асигнувань, низька платоспроможність населення, відсутність діючих і відпрацьованих фінансово-кредитних механізмів залучення коштів населення, недостатнє стимулювання інвестиційної діяльності в будівництві, необґрунтовані зміни в законодавстві. Це істотно уповільнює розвиток організаційних структур управління і призводить до того, що керівники й управлінський персонал вдаються до інтуїтивних заходів та не далекоглядних рішень, не враховуючи при цьому більшості властивостей ринкової економіки, зокрема, регіональних особливостей соціально – економічного розвитку.

Теоретичною і методологічною основою дисертаційної роботи стало широке коло фундаментальних досліджень провідних вчених-економістів, які вивчали механізми та закономірності соціально – економічного розвитку й методи управління ним, зокрема Г.Мюрдаль, Ф.А. фон Хайека, В.Леонтьєва, Б.Оліна, Дж. Міда, Е. Хансена, Дж. М. Кейнса, К. Ерроу, У.Ізарда. Над вирішенням питань ефективного функціонування будівельного комплексу в цілому та будівельного підприємства як основної його складової, плідно працювали А.Є. Ачкасов, А.В. Барановський, О.П. Бичков, М.С. Будников, Г.С. Волинський, Л.Г. Дикман, А.І. Неровецький, В.І. Рибальський, В.Т. Семенов, В.І. Торкатюк, Р.Б. Тян, С.А. Ушацький, Л.М. Шутенко, Т.Н. Цай. Значний вклад у вивчення соціально - економічного розвитку регіону й окремих його складових внесли праці провідних фахівців у галузі регіональної економіки В.Н. Амітана, О.І. Амоші, В.М. Бабаєва, П.Т. Бубенка, А.П. Голікова, Б.М. Данилишина, М.І. Долішного, В.П. Дубіщева, Г.В. Ковалевського, М.Є. Колосовського, В.А. Лушкіна, М.М. Некрасова, В.П. Ніколаєва, В.І. Сергієнка, М.Г. Чумаченка, Р.А. Шнипера та ін. Проте більшість питання територіально – функціональної організації регіональних комплексів, у тому числі будівельного, залишаються недостатньо вивченими і потребують подальшого поглибленого дослідження, що зумовило актуальність теми дисертаційної роботи, її теоретичну та практичну значущість, вибір мети і напрямків дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукова робота виконана відповідно до планів наукових досліджень Харківської національної академії міського господарства, тематична спрямованість яких пов'язана з вирішенням проблем регіональної економіки та реформування житлово–комунального господарства, зокрема до науково – дослідної теми «Економічні основи системотехніки полідімensionального формування синергетич-

ного інвестиційного циклу капітального будівництва об'єктів житлово-комунальних комплексів» (державний реєстраційний номер 0107U000249 15 грудня 2006 р.), де автором обґрунтовано основні концептуальні підходи до формування синергетичних ефектів у функціонуванні будівельних підприємств, а також чинники, що впливають і обумовлюють розвиток житлово-комунального будівництва в регіоні.

Мета дисертаційного дослідження полягає в подальшому розвитку теоретико-методологічних підходів, за допомогою яких стає можливою оцінка стану й подолання територіальних диспропорцій у розвитку капітального будівництва в регіоні, а також в розробці науково - практичних рекомендацій щодо удосконалення територіальної та функціональної організації будівельного комплексу й моніторингу його діяльності.

Для досягнення мети дослідження вирішувалися такі наукові й практичні завдання:

- досліджено існуючі підходи до вирішення питань з організації та розвитку діяльності будівельного комплексу залежно від соціально – історичних етапів становлення будівельної галузі;
- проаналізовано існуючі форми територіальної та функціональної організації діяльності будівельного комплексу регіону;
- проаналізовано й виявлено основні фактори впливу зовнішнього середовища на стан капітального будівництва в регіоні;
- розроблено інтегральні показники, що враховують чинники і умови соціально – економічного розвитку, які найбільш вагомо впливають на виникнення територіальних диспропорцій в діяльності будівельного комплексу регіону;
- визначено територіальні особливості функціонування будівельного комплексу регіону на прикладі Харківської області;
- обґрунтовано визначення процесів диверсифікації діяльності будівельних підприємств і напрями їх розвитку залежно від територіальних особливостей соціально – економічного розвитку;
- розглянуто напрями проведення моніторингу територіальних диспропорцій в діяльності будівельного комплексу регіону.

Об'єктом дослідження є будівельний комплекс як невід'ємна складова господарського комплексу регіону.

Предметом дослідження – в межах обраного об'єкта дослідження – теоретико-методологічні засади територіально – функціональної організації будівельного комплексу регіону й взаємозв'язок його діяльності з чинниками регіонального соціально – економічного розвитку.

Теоретичною і практичною основою дослідження стали закони України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, а також

розробки провідних вітчизняних і закордонних економістів і фахівців у галузі організації та управління будівництвом і регіональної економіки.

У процесі проведення дослідження і розробки моделей та методики проведення моніторингу використано дані Держкомстату України про діяльність будівельної галузі й дані Головного управління статистики в Харківській області про показники діяльності будівельного комплексу регіону, матеріали статистичної і бухгалтерської звітності будівельних підприємств м. Харкова і Харківської області, а також інформація, отримана при проведенні автором спеціальних обстежень і експертних опитувань.

Методи дослідження. У процесі дослідження використані наступні методи: *метод логіко-теоретичного узагальнення та порівняння* – для уточнення понять “територіально - функціональна організація будівельного комплексу” і “диверсифікація діяльності”; *метод структурно – логічного аналізу й синтезу* – при вивченні складових соціально – економічного розвитку регіону і взаємозв’язків з показниками діяльності будівельного комплексу; *метод абстрагування* – при дослідженні впливу різних чинників на розвиток капітального будівництва в Україні й регіоні; *системний підхід* – для вивчення будівельного комплексу регіону як єдиної соціальної економіко – виробничої системи, що поєднує певну множину взаємодіючих елементів; *класстерний аналіз* – для проведення моніторингу територіальних диспропорцій у розвитку капітального будівництва в регіоні; *метод кореляційно-регресивного аналізу* – при дослідженні перспектив у діяльності будівельного комплексу залежно від різноманітних чинників соціально – економічного розвитку регіону; *метод територіально – просторового порівняння* при вивченні регіональних аспектів функціонування будівельної галузі України й рівня розвитку будівельного виробництва в регіонах, при розробці оцінок стану капітального будівництва в територіальних одиницях регіону; *метод економіко – математичного моделювання* – при розробці моделі, що відображає взаємозв’язок показників соціально-економічного розвитку регіону зі станом капітального будівництва й оцінки функціональних аспектів діяльності будівельного комплексу з використанням процесів диверсифікації; *таксономічні методи* – при розробці інтегральних показників стану капітального будівництва в регіоні й впливу зовнішніх факторів соціально – економічного розвитку регіону; *метод експертних оцінок* – при вивченні факторів впливу на розвиток будівельного комплексу, визначенні будівельних організацій і підприємств, які є найбільш значущими для розвитку будівельного комплексу, а також впливу соціально – економічних показників тих чи інших районів Харківської області на формування показників діяльності регіону в цілому; *метод рангової кореляції* – при обробці експертних даних.

Основна частина аналізу статистичної інформації та розрахунків виконана за допомогою EOM з використанням програмного забезпечення *MICROSOFT EXCEL* і пакету прикладних програм (ППП) *SPSS 13.0*.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці науково – методичних підходів до удосконалення територіально – функціональної організації діяльності будівельного комплексу регіону. Зокрема у дисертаційній роботі автором:

удосконалено:

- визначення поняття «територіально – функціональна організація будівельного комплексу», яке, на відміну від існуючих, комплексно окреслює виробничі й територіальні форми діяльності у сфері будівництва, поєднуючи їх в єдину регіональну систему;
- оцінку стану капітального будівництва в регіоні на базі інтегрального показника, який поєднує комплекс факторів, що формалізуються за допомогою статистичних показників, таких як: обсяги будівельно-монтажних робіт, виконаних за контрактами будівельного підряду, обсяги введення в експлуатацію житла, обсяги введення в експлуатацію об'єктів соціально-культурного призначення, обсяги введення в експлуатацію основних засобів ;
- проведення моніторингу територіальних диспропорцій в діяльності будівельного комплексу регіону з використанням кластерного аналізу на базі розроблених інтегральних показників оцінки стану капітального будівництва й стану інвестиційної діяльності, що надало можливість виділити три будівельні кластери за станом і розвитком капітального будівництва і станом інвестиційної активності в регіоні;

дістали подальший розвиток:

- визначення напрямків впливу чинників соціально – економічного розвитку регіону на діяльність будівельного комплексу, серед яких найбільш впливовими є соціально-економічна ситуація, рівень виробництва в регіоні, рівень соціальної забезпеченості населення, зміни в демографічному стані;
- класифікація видів і напрямків процесів диверсифікації в діяльності будівельних підприємств відповідно до об'єкта і чинників соціально – економічного розвитку регіону, що дозволило розподілити процеси диверсифікації за рівнями: перший рівень - диверсифікація діяльності; диверсифікація виробництва, другий рівень - диверсифікація інвестицій, що дозволяє диверсифікувати фінансові ризики, і диверсифікація ринків, третій рівень - диверсифікація продукції, диверсифікація персоналу, диверсифікація клієнтів.

Практичне значення результатів дослідження. Положення і висновки дисертаційної роботи можуть бути застосовані при розробці стратегій розвитку й стратегічного управління будівельним комплексом регіону, а також в практичній діяльності будівельних підприємств і організацій. Сформульовані

рекомендації складають систему заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління будівельним комплексом регіону, а також надають можливості проводити моніторинг його діяльності на базі сформованих територіальних кластерів.

Положення, обґрунтовані в дисертації, використані в діяльності Регіонального управління «Харківмонтажспецбуд» Української державної корпорації «Укрмонтажспецбуд» (довідка № 148 від 24 листопада 2008 р.), науково-технічної корпорації «Модернізація і розвиток» (довідка про впровадження № 151/46 від 13 грудня 2008 р.). Окремі положення дисертації використовуються у навчальному процесі Харківської національної академії міського господарства при викладанні дисциплін «Регіональна економіка і розміщення продуктивних сил» і «Державне регулювання економіки» (довідка № 5511 від 22 грудня 2008 р.)

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, висновки й пропозиції були подані й отримали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях: «Забезпечення умов ефективної роботи підприємств будівельної галузі на основі вдосконалення їх економічних структур» (Харків, 2004 р.), «Молодь і соціально-рієнтована економіка» (Харків, 2004 р.), «Удосконалення економічних структур будівельної галузі в умовах трансформації економіки України до ринкових умов» (Харків, 2005 р.), «Економічні проблеми інноваційно-структурних перетворень в Україні» (Харків, 2005 р.), «Освіта і наука без кордонів – 2005» (Дніпропетровськ, 2005 р.), «Устойчивое развитие городов: современные технологии управления городским и региональным развитием» (Харків, 2006 р.), «Дні науки – 2006» (Дніпропетровськ, 2006 р.), «Освіта і наука без кордонів – 2006» (Дніпропетровськ, 2006 р.), «Научная мысль информационного века» (Дніпропетровськ, 2008 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібно виконаною науковою працею, в якій викладено авторські розробки щодо визначення територіальних особливостей і напрямків вдосконалення діяльності будівельного комплексу, його значення для соціально-економічного розвитку регіону, а також заходів, що підвищують ефективність діяльності будівельних підприємств на основі процесів диверсифікації, що дозволяє сформувати нову функціональну структуру діяльності будівельного комплексу.

Наукові положення, висновки й рекомендації отримані автором самостійно і є його особистим внеском у розвиток економічної науки.

Публікації. За темою дисертації опубліковано 15 наукових праць, з них 10 робіт у фахових наукових виданнях і 5 тез доповідей загальним обсягом 4,01 друк. арк., що відображають основний зміст дисертації.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основної частини

складає 150 сторінку. Дисертація містить 12 таблиць, 38 рисунків, список використаних джерел з 186 найменувань на 16 с., 7 додатків на 15 с.

Основний зміст роботи

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, відображено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі – «Теоретико - методологічні основи територіально – функціональної організації діяльності будівельного комплексу регіону» - розглянуто історичні умови становлення будівельної галузі, які обумовили формування способів проведення будівельних робіт, а також забезпечили формування територіальної й функціональної організації будівельного комплексу регіону

Територіально-функціональна організація будівельного комплексу регіону має великий вплив як на діяльність самого комплексу, так і на ефективність функціонування окремих будівельних підприємств. У той же час підвищення ефективності значною мірою залежить від того, як функціонує система управління регіонами різних рівнів. Успішна діяльність будівельного комплексу, ефективне регулювання міжгалузевих зв'язків, створення новітніх територіально – виробничих форм оптимізації господарства стає в сучасних умовах основою соціально-економічного розвитку регіонів.

Кожен історичний етап розвитку країни, висуваючи конкретні цілі перед будівельною галуззю, окреслював проблеми досліджень у сфері будівництва й функціонування будівельного комплексу країни і окремих регіонів. Формування способів і методів проведення будівельних робіт, організаційних структур будівельних комплексів різних рівнів, виділення спеціалізованих будівельних організацій відбувалося під значним впливом завдань соціально-економічного розвитку країни на кожному історичному етапі. Етапи формування виробничих структур будівельних комплексів подано в табл. 1.

Територіально-функціональна організація діяльності підприємств будівельного комплексу на регіональному рівні в сучасних умовах господарювання потребує формування нових організаційно-виробничих структур, що неможливо без визначення ролі будівельного комплексу в реалізації завдань соціально-економічного розвитку регіону.

У дисертаційному дослідженні будівельний комплекс розглядається в двох аспектах.

Це пов'язано з тим, що визначення даного поняття для центральних та регіональних органів управління розрізняється. Так, для центральних органів управління будівельний комплекс регіону розглядається як підсистема національної економіки, що спрямована на забезпечення народногосподарського ком-

плексу сучасними функціональними основними фондами і дає змогу вирішувати ряд соціальних питань.

Таблиця 1

Формування виробничої організації будівельного комплексу України

Історичні умови	Основний спосіб господарювання	Цілі, що стоять перед будівельною галуззю	Виробнича організація будівельного комплексу
20-40 роки XX ст. – період масштабного промислового й цивільного виробництва, відновлення економіки країни після Громадянської та Великої вітчизняної війн	Господарський спосіб, становлення підрядного способу проведення робіт	Масштабне будівництво промислових і цивільних об'єктів, скорочення строків будівництва шляхом його оптимізації, підвищення продуктивності праці	Господарський спосіб передбачає широкий спектр ведення робіт; становлення спеціалізованих будівельних підприємств
50- початок 70 роки . XX ст. – період становлення і розвитку поточного методу будівництва; розвиток масового житлового будівництва.	Підрядні будівельні підприємства та організації	Масштабне масове житлове будівництво, скорочення термінів будівництва, оптимізація будівельних процесів; розвиток типізації в будівництві	Основний акцент на спеціалізацію, становлення вузькоспеціалізованих трестів і організацій
50-70-80 роки XX ст. - період кризи в економіці	Підрядні будівельні підприємства та організації, широка відомча розгалуженість	Необхідність подолання «довгобудів», проведення ряду широко-масштабних будівництв	Вузькоспеціалізовані, здебільше централізовані будівельні трести та комбінати
Кінець 80 – початок 90 років – становлення України як незалежної держави, формування будівельного комплексу країни, початок приватизаційних процесів	Підрядні будівельні підприємства та організації	Вихід з кризи економіки країни в цілому, становлення будівельного комплексу країни на базі власного економічного потенціалу держави і будівельної галузі, перебудова функціонування підприємств у нових умовах	Становлення України як незалежної держави, формування будівельного комплексу країни, розлив господарських зв'язків, що існували раніше початок приватизаційних процесів
Середина 90 років XX ст. – початок XXI ст. – становлення інвестиційно-будівельного комплексу країни	Підрядні будівельні підприємства та організації, більшість яких змінили форму власності	Підвищення ефективності національної економіки, оновлення основних засобів на інноваційних засадах, розвиток житлового будівництва	Становлення інвестиційно-будівельного комплексу країни

Для регіональних органів влади будівельний комплекс розглядається як відносно самостійна система, що виконує подібні функції. Будівельний комплекс регіону – це економіко-виробнича система матеріального виробництва, в якій капітальні вкладення в нове будівництво, модернізацію, капітальний ремонт, реконструкцію основних фондів перетворюються в готові до експлуатації об'єкти будівництва, а також процес формування системи взаємозв'язків між учасниками будівельного виробництва.

Комплексна оцінка рівня капітального будівництва в регіоні, а також перспективи подальшого його розвитку стають можливими завдяки чіткому розмежуванню показників стану капітального будівництва та діяльності будівельного комплексу й показників, що характеризують зовнішній вплив на нього. Особливу увагу слід приділити впливу регіональних соціально-економічних чинників, основними з яких є: розвиток виробництва в регіоні, структура регіонального бюджету, рівень відкритості економіки й інвестиційний клімат регіону, розвиток ринкових відносин в регіоні, політична і соціальна стабільність.

У другому розділі – «Комплексна оцінка територіально-виробничих чинників і просторової асиметрії в діяльності будівельного комплексу» – розглянуто вплив соціально – економічних чинників регіонального розвитку на ефективність функціонування будівельного комплексу; формування інтегральних показників оцінки стану капітального будівництва в регіоні, методичні підходи до формування територіальних будівельних кластерів як основи проведення регіонального моніторингу діяльності будівельного комплексу.

Сучасні регіональні міжгалузеві комплекси, зокрема будівельний, підпадають під вплив багатьох факторів соціально-економічного життя регіону, в результаті чого виникає багато питань, що потребують вирішення для створення ефективних умов розвитку регіону і функціонування його окремих складових. У процесі розробки заходів з удосконалення територіально-функціональної організації діяльності будівельного комплексу було прийнято рішення про виділення показників, які відображають стан капітального будівництва в регіоні, а також чинників соціально-економічного розвитку, які можуть вплинути на ефективність діяльності будівельного комплексу. Всі чинники, що впливають на діяльність будівельного комплексу, необхідно розділити на фактори зовнішнього впливу, що окреслюють вплив зовнішнього середовища, і внутрішні фактори, що характеризують процеси в самому будівельному комплексі.

У роботі визначено чинники соціально-економічного розвитку регіону й виявлена спрямованість їх впливу на діяльність будівельного комплексу (табл. 2).

З використанням методу експертних оцінок відібрані найбільш вагомі статистичні показники соціально-економічного розвитку регіону, на базі яких, застосовуючи таксономічний метод, сформовано комплексні інтегральні показ-

ники для оцінки стану капітального будівництва й ефективності діяльності будівельного комплексу, а також інвестиційної активності та впливу зовнішніх факторів.

Таблиця 2

Вплив чинників соціально-економічного розвитку регіону на діяльність будівельного комплексу

Фактори впливу	Основні чинники впливу	Рівень впливу	Спрямованість впливу	Показник
Рівень виробництва в регіоні (районі)	- кількість промислових підприємств;	++	Активізація впливу інвестиційної діяльності у сфері промислового будівництва і будівництва сільськогосподарських об'єктів, введення в експлуатацію нових, реконструкція, модернізація та ремонт існуючих основних засобів, розвиток промислового, транспортного будівництва	Інтегральний показник промислового розвитку в регіоні
	- кількість діючих сільськогосподарських підприємств;	+		
	- індекс зростання (падіння) обсягів промислового будівництва;	++		
	- основні засоби й розвиток матеріально-технічних ресурсів;	+		
	- ступінь зносу основних засобів;	++		
	- частка продукції малих підприємств у загальних обсягах реалізованої продукції;	+		
	- середньорічна кількість найманих працівників	+		
Рівень соціальної забезпеченості населення	- рівень зареєстрованого безробіття;	--	Активізація інвестиційної діяльності у сфері житлового будівництва, зростання обсягів житлового будівництва, можливість фінансування за рахунок коштів населення	Інтегральний показник стану соціальної забезпеченості в регіоні (районі)
	- середньомісячна заробітна плата найманих працівників;	--		
	- індекс зростання середньомісячної номінальної заробітної плати;	+		
	- забезпечення житлом населення;	+		
	- кількість сімей та однаків, які поліпшили житлові умови	+		
Зміни в демографічному стані	- коефіцієнт природного скорочення населення;	+	Зростання (падіння) обсягів житлового будівництва, соціальна ситуація в регіоні	Інтегральний показник стану соціальної забезпеченості в регіоні (районі)
	- міграційний приріст;	+		
	- чисельність населення	++		
Соціально-економічна ситуація в регіоні	- структура регіонального бюджету;	+++	Активізація інвестиційної діяльності в регіоні, інвестиційний клімат регіону, активізація малого бізнесу, державне фінансування капітального будівництва в різних сферах, розвиток засад іпотечного кредитування	Інтегральний показник стану соціальної забезпеченості в регіоні (районі)
	- рівень відкритості економіки;	++		
	- розвиток ринкових відносин;	+++		
	- політична і соціальна стабільність;	++		
	- розвиток державної і регіональної політики у сфері будівництва;	+++		
	- державна підтримка іпотечного кредитування	++		

Примітка.

- 1) фактори й чинники впливу виділені та розроблені особисто автором;
- 2) +++ значний активізуючий вплив;
- ++ значний вплив;

+ опосередкований вплив;

-+ незначний вплив;

3) рівень впливу зовнішніх факторів оцінено відповідно до розвитку капітального будівництва.

Показники, що характеризують стан і перспективи діяльності будівельного комплексу регіону, об'єднано в три групи: показники, що характеризують стан та розвиток капітального будівництва в регіоні, показники, що характеризують стан інвестиційної діяльності в регіоні й показники, що характеризують найбільш вагомі фактори впливу зовнішнього середовища на діяльність будівельного комплексу (рис. 1). Ці показники об'єднані в інтегральні (стану капітального будівництва, інвестиційної активності, розвитку промислового виробництва і рівня соціальної забезпеченості), які включають ряд найбільш вагомих статистичних показників, що відображають ці процеси. При визначенні інтегральних показників на основі таксономічного методу використано показник рівня розвитку, який є «рівнодіючою» усіх ознак, що розглядаються. Таксономічний показник формується на базі матриці, кожен з елементів якої є стандартизованим значенням показників.

Запропонований метод оцінки стану капітального будівництва в регіоні в дослідженні був застосований для проведення аналізу діяльності будівельного комплексу Харківського регіону. Розраховані інтегральні показники стану капітального будівництва, інвестиційної активності, розвитку промислового виробництва й рівня соціальної забезпеченості подано в табл. 3. Більшість територіальних одиниць Харківського регіону мають показники нижче середнього рівня, що об'єктивно відображає стан будівництва в регіоні.

Велика сукупність одиниць, що розглядаються, значно ускладнює оцінку результатів розрахунку інтегральних показників. Подання таких результатів можливо у вигляді сформованих територіальних кластерів за певними ознаками. Проведення кластерного аналізу регіонів України дає можливість виявити райони, в яких найбільш доцільно застосовувати процес диверсифікації в діяльності підприємств будівельного комплексу для формування його функціональної організації, що відповідає сучасним умовам господарювання. Визначення диверсифікації доцільно робити у співвідношенні з конкретним об'єктом, на який спрямований даний процес і відповідно до цього розподілити за рівнями.

У дисертаційній роботі виділено диверсифікацію діяльності; диверсифікацію виробництва, що представляють перший рівень; диверсифікацію інвестицій, що дозволяє диверсифікувати фінансові ризики й диверсифікацію ринків, що віднесені до другого рівня; диверсифікацію продукції, диверсифікацію персоналу, диверсифікацію клієнтів – третій рівень диверсифікації відповідно до об'єкту.

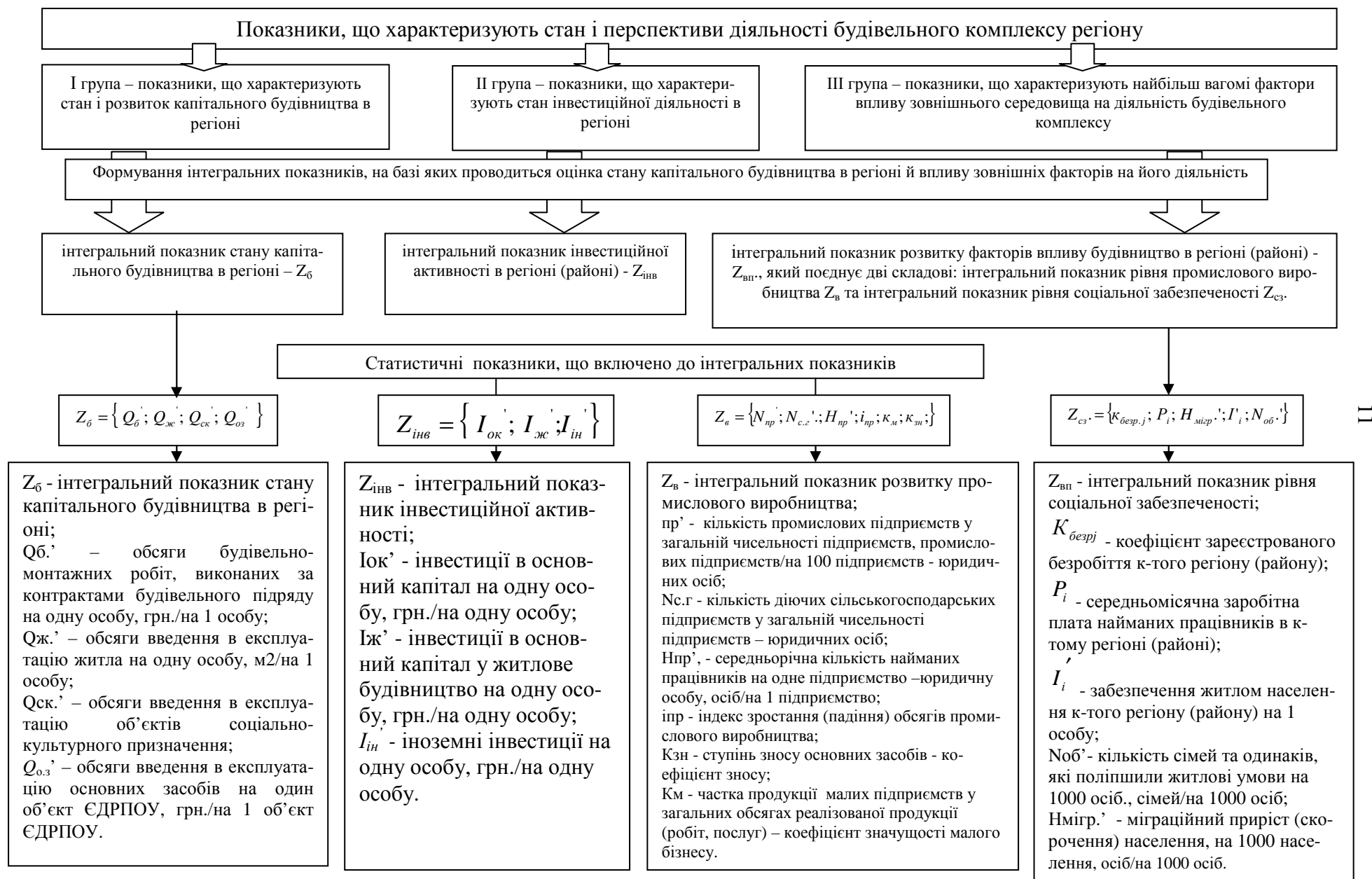

Рис. 1 Формування інтегральних показників на основі чинників, що характеризують стан і перспективи діяльності будівельного комплексу регіону

Таблиця 3

Інтегральні показники стану капітального будівництва в регіоні, інвестиційної активності й розвитку факторів зовнішнього впливу на діяльність будівельного комплексу (станом на 01.01.2008 р.)

Територіальні одиниці	Інтегральний показник стану капітального будівництва в регіоні, Z_6	Інтегральний показник інвестиційної активності, $Z_{інв}$	Інтегральний показник розвитку промислового виробництва $Z_{вп}$	Інтегральний показник рівня соціальної забезпеченості $Z_{вп}$
Міста обласного підпорядкування				
м.Харків	0,171	0,58	0.215	0.408
м. Ізюм	0,159	0,183	0.237	0.209
м. Куп'янськ	0,113	0,125	0.19	0.191
м. Лозова	0,131	0,116	0.227	0.025
м. Люботин	0,228	0,270	0.108	0.132
м. Первомайський	0,107	0,121	0.331	0.114
м. Чугуїв	0,127	0,174	0.163	0.133
райони області:				
Балакліївський	0,304	0,400	0.298	0.178
Барвінківський	0,119	0,109	0.16	0.184
Близнюківський	0,096	0,113	0.156	0.144
Богодухівський	0,131	0,188	0.150	0.097
Борівський	0,154	0,174	0.066	0.118
Валківський	0,170	0,223	0.197	0.224
Великобурлуцький	0,153	0,189	0.186	0.122
Вовчанський	0,137	0,182	0.128	0.182
Дворічанський	0,135	0,321	0.203	0.128
Дергачівський	0,203	0,295	0.088	0.404
Зачепилівський	0,112	0,131	0.158	0.193
Зміївський	0,307	0,208	0.263	0.288
Золочівський	0,129	0,130	0.187	0.213
Ізюмський (без Ізюма)	0,166	0,202	0.141	0.165
Кегічівський	0,174	0,218	0.132	0.176
Коломацький	0,208	0,266	0.116	0.008
Красноградський	0,587	0,313	0.304	0.319
Краснокутський	0,159	0,277	0.163	0.217
Куп'янський (без Куп'янська)	0,190	0,156	0,301	0.316
Лозівський (без Лозової)	0,157	0,145	0.301	0.208
Нововодолазький	0,183	0,274	0.179	0.171
Первомайський (без Первомайського)	0,110	0,135	0.138	0.13
Печенізький	0,224	0,309	0.016	0.107
Сахновщинський	0,123	0,332	0.062	0.11
Харківський (без Люботина)	0,237	0,453	0.104	0.447
Чугуївський (без Чугуєва)	0,254	0,529	0.164	0.227
Шевченківський	0,137	0,257	0.197	0.12

У третьому розділі – «Удосконалення територіально-функціональної організації діяльності будівельного комплексу регіону» – розглянуто функціональну й територіальну структуру будівельного комплексу Харківського регіону, проведено розподіл районів Харківського регіону за територіальними кластерами, наведено методику проведення моніторингу територіальних диспропорцій в діяльності будівельного комплексу. Запропоновано розглядати диверсифікацію діяльності як функціональну складову у діяльності будівельного комплексу. Охарактеризовано загальні риси територіальних будівельних кластерів, визначено перспективи розвитку диверсифікації різних рівнів діяльності будівельного комплексу регіону залежно від умов зовнішнього середовища.

Харківська область є великим промисловим центром, де протягом останніх років простежується значне пожвавлення будівництва й активізувалася діяльність будівельних підприємств, чому сприяло підвищення інвестиційної активності в регіоні.

Будівельний комплекс Харківського регіону є складним виробничо-територіальним об'єднанням, що поєднає безпосередньо сферу капітального будівництва, сферу забезпечення матеріально-технічними ресурсами будівельного виробництва, заклади освіти, які готують фахівців у даних сферах, і науково – дослідницькі установи регіону. Саме ці складові визначають його функціональну організацію.

На прикладі Харківської області була розглянута територіальна схема побудови будівельного комплексу регіону (рис. 2). Територіальні одиниці Харківського регіону (райони і міста обласного підпорядкування) розподілено за трьома кластерами.

Характерні ознаки кожного кластеру окреслюють перспективи розвитку:

Перший кластер - райони – лідери: інтегральний показник вищий за 0,5, значні обсяги введення в експлуатацію основних засобів, дані райони є значними промисловими центрами, основним способом ведення робіт виступає підрядний, що зумовлює високий рівень обсягів будівельно-монтажних робіт, які виконуються за контрактами підряду; розвиток житлового будівництва вище за середній для даного регіону; для таких районів можливе превалювання деяких напрямків розвитку будівельної діяльності зі збереженням середніх рівнів по регіону за іншими напрямками.

Другий кластер - базові райони: значення інтегрального показника розвитку будівельної діяльності й капітального будівництва в межах 0,183 – 0,307; саме ці регіони формують загальну картину розвитку даного процесу в районі; чітко виділено превалювання одного з напрямків будівництва: для таких районів, як Балакліївський, Дергачівський, Зміївський, Чугуївський, які є промисловими районами і на їх території розташовані значні промислові об'єкти, основний вплив на розвиток будівельної діяльності й капітального будівництва має

збільшення обсягів введення в експлуатацію основних засобів і, як наслідок, збільшення обсягів промислового будівництва, а для таких районів, як Печенізький, який віднесено до зони відпочинку, м. Люботин, що є значним промисловим центром, - це збільшення обсягів житлового будівництва; в цілому рівень розвитку будівництва по даних регіонах значно нижче середнього, обсяги будівельно-монтажних робіт, що виконуються за контрактами підряду, незначні.

Рис. 2. Розподіл за територіальними будівельними кластерами

Третій кластер – райони-аутсайдери: райони, що включені до нього мають інтегральний показник менший за 0,183. В цілому райони даного кластера є депресивними у сфері будівництва: незначна кількість введення в експлуатацію основних засобів, складність у розвитку житлового будівництва, низькі обсяги будівельно-монтажних робіт, що виконані за контрактами підряду (в деяких районах за вказаний період відсутні статистичні дані про виконання підрядних робіт: Куп'янський (без м. Куп'янська), Первомайський (без м. Первомайська), Ізюмський (без м. Ізюма)), стримують і ускладнюють не тільки розвиток будівельних підприємств і організацій, які функціонують в цих районах, але й відбиваються на соціально-економічному розвитку даних районів у цілому.

Аналіз розміщення підприємств у регіоні дає можливість простежити залежність рівня диверсифікації діяльності підприємств будівельного комплексу від місця їх знаходження. Значна кількість складових будівельного комплексу, що мають декілька напрямків діяльності, сконцентрована в межах міста, оскільки м. Харків є великим промисловим центром, де незважаючи на труднощі, продовжується будівництво промислових, соціально-культурних об'єктів, розвивається житлове будівництво різноманітних форм забудови, ведуться реконс-

трукція і модернізація існуючої забудовлі. Ті, які базуються за межами міста, більшість з них у районних центрах, залишаються в межах вузької спеціалізації.

В Харківській області на даний час діють Обласна програма індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім» на 2006 – 2011 роки», затверджена XXXII сесією Харківської обласної Ради від 29 листопада 2005 р., Обласна комплексна програма молоді житлом до 2012 року, затверджена XXXVI сесією Харківської обласної Ради від 31 січня 2006 р., і Обласна програма розвитку дорожнього комплексу Харківської області на 2004 – 2010 роки, затверджена XI сесією Харківської обласної Ради від 19 серпня 2003 р. Значний вплив на збільшення обсягів робіт для підприємств будівельного комплексу може здійснити Обласна програма розвитку і реформування житлово-комунального господарства Харківської області на 2003 – 2010 роки, затверджена XII сесією Харківської обласної Ради від 28 жовтня 2003 р.

Опосередкований вплив здійснюється через стимулювання розвитку промислового виробництва й підвищення рівня життя населення регіону. Промисловий розвиток вимагає оновлення основних фондів, у тому числі такої їх частини, як будівлі й споруди, тим самим створюючи обсяги робіт для промислового будівництва. Підвищення рівня життя об'єктивно надає можливості населенню для поліпшення житлових умов: від проведення поточних і капітальних ремонтів існуючого житла до будівлі нового, що створює обсяги будівельно-монтажних робіт в житловому й цивільному будівництві. Такий вплив має ланцюговий ефект і діє, як було зазначено вище, в замкнутому контурі, створюючи на рівні регіону синергетичні ефекти. Оскільки будівельна галузь має достатньо вагому частку в валовому внутрішньому продукті України і Харківській області, то збільшення обсягів будівельного виробництва відчутно позначається на показниках соціально-економічного розвитку регіону. Взаємозв'язаний і взаємозворотній вплив показників функціонування будівельного комплексу і показників соціально-економічного розвитку регіону надає можливість отримання синергетичних ефектів у межах народногосподарського комплексу регіону.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження територіальної та функціональної організації діяльності будівельного комплексу регіону дає підстави зробити висновки й узагальнення, які мають теоретичне значення і практичне застосування у процесі проведення регіональних моніторингів і управління соціально-економічним розвитком регіону:

1. У дисертаційному дослідженні виділено п'ять соціально-історичних етапів становлення будівельних комплексів, кожен з яких окреслював цілі, що висувалися перед будівельною галуззю, формував панівний спосіб проведення будівельних робіт і визначав виробничу організацію діяльності будівельного комплексу. Для сучасного етапу розвитку будівельного комплексу ха-

рактерні зміни умов господарювання, підвищення мобільності підприємств будівельного комплексу, а також значні територіальні диспропорції в його діяльності.

2. Сучасні форми територіальної та функціональної організації сформовані під значним впливом умов діяльності будівельного комплексу в минулому. Незважаючи на різноманітність підходів, панівним залишається виробничий принцип визначення будівельного комплексу. Залишаючись основною організаційною формою діяльності підприємств у сфері будівництва, сучасний будівельний комплекс регіону поєднує значну кількість підприємств різних галузей національної економіки і характеризується значною відомчою і територіальною розгалуженістю.

3. Комплексна оцінка рівня розвитку капітального будівництва в регіоні й диспропорцій в його діяльності можлива лише за умов чіткого розмежування показників, що описують стан капітального будівництва і діяльності будівельного комплексу й показників, що характеризують зовнішній вплив на його діяльність. Найбільш вагомими факторами соціально-економічного розвитку регіону, що впливають на ефективне функціонування і формування сучасної територіально-функціональної організації діяльності будівельного комплексу, є: рівень відкритості економіки й інвестиційний клімат в регіоні, розвиток ринкових відносин, політична й соціальна стабільність, рівень і розвиток виробництва, розвиток банківської системи регіону, структура регіонального бюджету, рівень й структура доходів населення, демографічний стан, зміна межі малозабезпеченості.

4. Взаємозв'язок показників соціально-економічного розвитку регіону, які значно впливають на територіальні диспропорції в сфері капітального будівництва, з діяльністю будівельного комплексу визначаються за допомогою інтегральних показників: інтегральний показник стану капітального будівництва, що характеризує безпосередньо розвиток капітального будівництва і ефективність функціонування будівельного комплексу в регіоні та його територіальних одиницях; інтегральний показник інвестиційної активності, що характеризує інвестиційний клімат і стан інвестиційної діяльності в регіоні. Вплив зовнішнього середовища на ефективність функціонування будівельного комплексу регіону характеризують два інтегральних показника: рівня промислового виробництва і рівня соціальної забезпеченості населення регіону.

5. Сучасний будівельний комплекс регіону підпадає під вплив багатьох факторів соціально-економічного життя, що зумовлює значні територіальні диспропорції в його діяльності, які розглянуто на прикладі Харківського регіону. Територіальна і функціональна організація будівельного комплексу потребує комплексного підходу, який об'єднає у складну соціально-виробничу систе-

му не тільки підприємства будівельної галузі й виробництво будівельних матеріалів, але й органи місцевого самоврядування, промислові підприємства, які випускають продукцію для будівництва, науково-дослідні організації й установи, заклади освіти.

6. В якості одного із шляхів удосконалення функціональної організації діяльності будівельного комплексу регіону виступають процеси диверсифікації. Запропоновано розподіляти диверсифікацію за рівнями й тільки в співвідношенні з конкретним об'єктом. Третій рівень диверсифікації - початковий, що включає диверсифікацію персоналу, ринків і клієнтів. Другий рівень представляють процеси диверсифікації інвестицій і диверсифікація ринків. Вищий – перший рівень диверсифікації – це процеси диверсифікації виробництва й диверсифікації діяльності. У ринкових умовах господарювання саме диверсифікація діяльності стає основою підвищення ефективності функціонування підприємств будівельного комплексу і надає можливість враховувати вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємств будівельного комплексу.

7. Проведення моніторингу територіальних диспропорцій у діяльності будівельного комплексу на базі кластерного аналізу Харківського регіону дозволило виділити за рівнем розвитку капітального будівництва три кластери (райони-лідери, базові райони, райони-аутсайтери) й окреслити характерні ознаки кожного територіального будівельного кластера, а також рівень розвитку факторів зовнішнього впливу на капітальне будівництво. Більшість територіальних одиниць Харківського регіону за рівнем розвитку капітального будівництва й інвестиційної діяльності віднесено до другого кластера. Проведення моніторингу на базі сформованих будівельних кластерів надає органам місцевого самоврядування можливість оцінити, як зміни показників соціально-економічного розвитку регіону вплинуть на розвиток капітального будівництва й ефективність функціонування будівельного комплексу, а також оцінити зворотній вплив показників діяльності будівельного комплексу на чинники регіонального розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Пушкар Т.А. Формування нової системи управління як передумова ефективного функціонування та стабільного розвитку підприємства будівельної галузі в сучасних умовах / Т.А. Пушкар // Коммунальное хозяйство городов: Научн.-техн. Сб. 62. – К.: Техніка, 2005. - С. 167-175.
2. Пушкар Т.А. Диверсифікація діяльності будівельного підприємства як засіб забезпечення ефективного функціонування в сучасних умовах / Т.А. Пушкар // Вісник Харківського національного університету: Зб. наук. пр.

Вип. 663 “Еволюція наукових знань і сучасні проблеми економічної теорії”. - Харків: ХНУ, 2005. – С. 108 –112.

3. Пушкар Т.А. Формування інноваційної моделі розвитку будівельного комплексу Харківської області / Т.А. Пушкар // Управління розвитком. - 2005. - № 3. – С .20 – 21.
4. Пушкар Т.А. Теоретичні аспекти методології формування моделі розвитку будівельного комплексу регіону / Т.А. Пушкар // Коммунальное хозяйство городов: Научн.-техн. сб. Вип. 70. – К.: Техніка, 2006. - С. 98-107.
5. Пушкар Т.А. Теоретичні аспекти диверсифікації діяльності будівельних підприємств / Т.А. Пушкар // Економіка розвитку. - 2006.— № 3 (39). - С. 73 – 75.
6. Пушкар Т.А. Формування моделі оцінки стану будівельної діяльності в регіоні на прикладі Харківської області / Т.А. Пушкар // Економічні науки: проблеми теорії і практики: Зб. наук. пр. Вип. 218: в 4 томах. Том III. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 775 – 785.
7. Пушкар Т.А. Особливості формування територіальних будівельних кластерів на прикладі Харківського регіону / Т.А. Пушкар // Економічні науки: проблеми теорії і практики: Зб. наук. пр. Вип. 219: в 4 томах. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 468 – 476.
8. Пушкар Т.А. Економіко - правові аспекти розвитку будівельної діяльності в Україні / Т.А. Пушкар // Економіка розвитку. - 2006. – № 4 (40). – С. 45 – 48.
9. Пушкар Т.А. Синергетичний ефект як одна з цілей диверсифікації діяльності будівельних підприємств / Т.А. Пушкар // Економічні науки: проблеми теорії і практики: Зб. наук. пр. Вип. 220: в 4 томах. Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 468 – 476.
10. Пушкар Т.А. Формування синергетичних ефектів в діяльності будівельного комплексу регіону / Т.А. Пушкар // Економічні науки: проблеми теорії і практики: Зб. наук. пр. Вип. 232: в 5 томах. Том V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 1293 – 1299.

В інших виданнях:

1. Пушкар Т.А. Диверсифікація виробництва як один із засобів забезпечення ефективності діяльності підприємства в ринкових умовах / Т.А. Пушкар // Матеріали наукової конференції молодих учених і студентів, Харків: ХНДУ, 2004. - 201 с.
2. Пушкар Т.А. Методологія комплексного системно – проектного підходу в практиці управління розвитком будівельного комплексу регіону / Т.А. Пушкар // Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції “Вища освіта та наука без кордонів - 2005». - Економічні науки. - Przemysl: Sp.Z. o.o.”Nauka I studia”, 2005. – С.51 – 53.

3. Пушкар Т.А. Особливості розвитку процесів диверсифікації діяльності будівельний підприємств Харківської області / Т.А. Пушкар // Матеріали II Міжнародної науково – практичної конференції “Дні науки - 2006». Том 2. - Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С.73 – 75.
4. Пушкар Т.А. Територіальна організація будівельної діяльності в регіоні / Т.А. Пушкар // Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції “Освіта і наука без кордонів - 2006». Том 3. - Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. – С.34 – 36.
5. Пушкар Т.А. Етапи дослідження питань розвитку будівництва у вітчизняній науці / Т.А. Пушкар // Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції “Научная мысль информационного века». Том 4. - Економічні науки. - Praha: Publishing House "Education and Science", 2008. – С.19 – 22.

АНОТАЦІЯ

Пушкар Т.А. Територіально – функціональна організація діяльності будівельного комплексу регіону. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Харківська національна академія міського господарства, Харків, 2009.

У дисертації розглянуто теоретико-методологічні основи діяльності будівельного комплексу регіону в сучасних умовах господарювання. Визначено основні методичні засади формування його сучасної територіально - функціональної організації. Виявлено основні соціально-економічні чинники регіонального розвитку, що впливають на розвиток капітального будівництва й формування сучасної територіально-функціональної організації діяльності будівельного комплексу. Запропоновано проведення оцінки на основі таксономічного інтегрального показника розвитку для виявлення територіальних диспропорцій у розвитку капітального будівництва в регіоні. Диверсифікація діяльності підприємств будівельного комплексу розглядається як основа удосконалення його функціональної організації діяльності.

Запропонована методика проведення моніторингу територіальних диспропорцій в діяльності будівельного комплексу регіону на базі кластерного аналізу. Оцінено розвиток капітального будівництва в територіальних одиницях Харківської області й ступінь впливу на нього інвестиційної активності, рівня промислового розвитку та стану соціальної забезпеченості в регіоні.

Ключові слова: будівельний комплекс регіону, територіальний будівельний кластер, територіально-функціональна організація діяльності, моніторинг територіальних диспропорцій.

АННОТАЦИЯ

Пушкарь Т.А. Территориально–функциональная организация деятельности строительного комплекса региона. – Рукопись.

Диссертация на соискания ученой степени кандидата экономических наук 08.00.05 – развитие продуктивных сил и региональная экономика. – Харьковская национальная академия городского хозяйства, Харьков, 2009.

В диссертации рассмотрены теоретико-методологические основы деятельности строительного комплекса региона в современных условиях. Проанализировано особенности становления строительного комплекса Украины и Харьковского региона на различных исторических этапах, а также влияние целей и задач социально-экономического развития страны и региона на формирование организационных и управленческих структур строительного комплекса. Очерчены основные, которые наиболее весомо влияют на развитие капитального строительства и формирование территориально-функциональной организации строительного комплекса региона. Определено направление и степень их влияние на деятельность строительного комплекса региона. Предложено разделение социально-экономических факторов развития региона на такие, которые характеризуют деятельность строительного комплекса непосредственно, и те, которые характеризуют влияние внешних условий на его функционирование.

Отмечено, что одной из основных задач социально-экономического развития региона являются преодоление значительных территориальных диспропорций в деятельности строительного комплекса и развитие капитального строительства. Для определения территориальных диспропорций в развитии строительства в регионе предложена оценка их на основе таксономических интегральных показателей развития.

Диверсификация деятельности предприятий рассматривается как одно из направлений усовершенствования функциональной организации деятельности строительного комплекса региона. Предложена методика выбора направлений диверсификации предприятиями строительного комплекса в регионе с учетом влияния факторов социально-экономического развития.

Обоснована методика проведения мониторинга территориальных диспропорций в деятельности строительного комплекса региона на базе кластерного анализа. Даная методика была применена к территориальным единицам Харьковского региона. На основании проведенного кластерного анализа территориальные единицы региона были разделены на три территориальные строительных кластера: районы-лидеры, базовые районы, районы – аутсайдеры. Результаты расчетов дали возможность оценить уровень развития капитального строительства в территориальных единицах Харьковской области и степень влияния на него инвестиционной активности, уровня промышленного развития

и состояния социального обеспечения в регионе. Предложены приоритетные направления усовершенствования функционально-территориальной организации и повышения деятельности строительного комплекса региона.

Ключевые слова: строительный комплекс региона, территориальный строительный кластер, территориально-функциональная организация деятельности, мониторинг территориальных диспропорций.

SUMMARY

Pushkar T.A. Territory - functional organization of activity of a building complex of region. - The manuscript.

The thesis for the Degree of Candidate of Economical Sciences (Ph.D. in Economics), specialty 08.00.05 Development of Productive Forces and Regional Economy. Kharkiv National Municipal Academy, Kharkiv, 2009.

In the dissertation it is considered theoretical and methodological bases of activity of a building complex of region in modern conditions of managing. The basic vectors and methodical conditions of increase of efficiency of its functioning in view of parameters of social and economic development of region and tasks of territorial management are designated. The basic social and economic indices of regional development which influence development of capital construction and effective functioning of a building complex are revealed. For definition of territorial disproportions in development of capital construction in region carrying out of an estimation on the basis of taxonomic an integrated parameter of development is offered. Diversification activity of the enterprises of a building complex it is considered as functional aspect in its activity. The theory of carrying out of monitoring of territorial disproportions in activity of a building complex of region on the basis of кластерного the analysis is offered. Results of calculation have enabled to estimate development of capital construction in territorial units of the Kharkiv area and a degree of influence on it of investment activity, a level of industrial development and a condition of social security in region.

Key words: Building complex of region, regional development, territorial building cluster, the territory - functional organization of activity, the monitoring of territorial disproportions.

Пушкар Тетяна Андріївна

**ТЕРИТОРІАЛЬНО – ФУНКЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
БУДІВЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ**

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підп. до друку 17.02.09	Формат 60*84 1/16	Папір офісний
Друк на ризографі	Умовн.-др. арк. 0,9	
Замовл. № 4336	Тираж 100 прим.	

61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12.

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ
61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12